

Fastfood zwerfafval

Plan van aanpak

Inhoud

Inleiding	3
1. Fase 1 Voorbereiding	5
1.1 Benoem het gebied en baken het af	5
1.2 Zoek samenwerking	5
1.3 Analyseer het gebied en probleemgedrag	6
1.4 Verricht een 0-meting	8
2. Fase 2 Uitvoering	10
2.1 Breng de basis op orde	10
2.2 Tussentijdse meting	15
2.3 Aanvullende maatregelen	15
3. Fase 3 Monitoring en evaluatie	18
3.1 Doe een 1-meting	18
3.2 Evaluatie met betrokkenen	18
4. Meer informatie	19



Inleiding

Dit is een plan voor de aanpak van zwerfafval, veroorzaakt door de aanwezigheid van Quick Service Restaurants, oftewel fastfoodrestaurants. De openbare ruimte rondom fastfoodrestaurants – met en zonder een drive-in – is meestal niet de schoonste locatie. Het zwerfafval in dit gebied bestaat voornamelijk uit verpakkingen van eten en drinken dat bezoekers besteld hebben in het fastfoodrestaurant. Met dit plan van aanpak bieden we een werkwijze waarmee je samen met andere betrokken partijen in de omgeving direct aan de slag kunt.

Doelgroep

Dit plan is bedoeld voor:

- Eigenaren van fastfoodrestaurants (zowel met als zonder drive-in).
- Gemeentemedewerkers verantwoordelijk voor de openbare ruimte.
- Bestuurders van ondernemersverenigingen die graag meehelpen het gebied zwerfafvalvrij te maken en te houden.

Nederland Schoon benadrukt graag het belang van samenwerking tussen deze partijen. Wij zien in de praktijk dat goede samenwerking leidt tot de beste resultaten bij de aanpak van zwerfafval.



Goede samenwerking leidt tot de beste resultaten bij de aanpak van zwerfafval

Motivatie

Een omgeving met veel zwerfafval is niet alleen een 'schoon' probleem en een milieuprobleem, maar heeft ook een negatief effect op de totale aantrekkelijkheid van het gebied. Mensen voelen zich bijvoorbeeld minder veilig in een vervuilde omgeving. Bovendien zorgen sommige mensen in zo'n omgeving sneller voor overlast. Dat is nadelig voor zowel bewoners als ondernemers. Een schoon gebied is voor iedereen fijn.

Meedoen aan de aanpak van zwerfafval draagt bij aan een positief imago, meer klanttevredenheid en een goede verhouding met de buurt en de gemeente.



Tip

Ondernemers die er trots op zijn dat ze het gebied rondom hun zaak schoonhouden, kunnen dit zichtbaar maken op de schoonkaart van Nederland Schoon. Ze worden dan Supporter van Schoon. Op onze website kun je een eigen gebied aanmaken. Als je een gebied aanmaakt kun je op de website ook een (gratis) schoonpakket bestellen.

Aanpak

De aanpak bestaat uit 3 fasen, met in elke fase meerdere stappen. In de volgende hoofdstukken worden deze helder uitgelegd. Aan het eind van dit document geven we aan waar je praktijkvoorbeelden en links kunt vinden naar meer informatie over zwerfafval en de aanpak daarvan.

Fase 1 Vorbereiding

- Benoem het gebied en baken het af
- Zoek samenwerking
- Analyseer het gebied en het probleemgedrag
- Verricht een 0-meting

Fase 2 Uitvoering

- Breng de basis op orde
- Doe een tussenmeting
- Neem aanvullende maatregelen

Fase 3 Monitoring en evaluatie

- Doe een 1-meting
- Evalueer met betrokkenen

1. Fase 1 Voorbereiding

Fase 1 Voorbereiding

- Benoem het gebied en baken het af
- Zoek samenwerking
- Analyseer het gebied en het probleemgedrag
- Verricht een 0-meting

Voordat je aan de slag gaat, is het belangrijk om te bepalen hoe het gebied er precies uitziet, welke activiteiten er plaatsvinden en met welke partijen je de aanpak uitvoert.

1.1 Benoem het gebied en baken het af

- Breng het hele gebied dat je wilt aanpakken in kaart. Bij voorkeur is het gebied aaneengesloten.
- Check van tevoren wie de grondeigenaren zijn: voor het plaatsen van afvalbakken bijvoorbeeld is toestemming van de eigenaar van de grond nodig. Voor de openbare ruimte is dit de gemeente, maar parkeerplaatsen zijn vaak privaat bezit.
- De aanpak in een (winkel)centrum is anders dan de aanpak bij een drive-inrestaurant. Benoem de verschillende plekken waar veel zwerfafval ligt, zoals parkeerplaatsen, bushaltes, hangplekken voor jongeren maar ook de waaiplaatsen en (natuurlijke) barrières waar het zwerfafval achter blijft hangen.
- Benoem wie in het gebied betrokken zijn (school, bewoners, ondernemers, gemeente, andere partijen).

Centrum

Hiermee bedoelen we een (kern)winkelgebied binnen een gemeente met zowel winkels als fastfoodrestaurants. Veel van deze centra bevinden zich in de binnenstad, maar in de grotere gemeenten kunnen ze ook in de woonwijken liggen.

Drive-in

Hiermee bedoelen we de omgeving van een fastfoodrestaurant met een drive-in. Deze zijn gevestigd aan snelwegen, op bedrijventerreinen of aan de rand van de gebouwde omgeving. Op snelwegen is er vaak een tankstation aanwezig, op de bedrijventerreinen is er vaak sprake van clustering van grote winkels en meerdere fastfoodrestaurants met een drive-in.

1.2 Zoek samenwerking

Samenwerken is de sleutel tot succes. Het is belangrijk een groep ondernemers te hebben die het belang van een schone omgeving onderschrijft en daadwerkelijk de handen uit de mouwen wil steken. Vaak kunnen de ondernemers meedoen via een ondernemersvereniging of ondernemersfonds. Een gemeente die meedenkt en openstaat voor samenwerking draagt ook bij aan het succes van de aanpak.

- Bepaal welke ondernemers moeten meedoen. Alleen de fastfoodondernemers in het gebied of ook andere typen bedrijven? Is het bijvoorbeeld wenselijk dat in een winkelcentrum ook alle non-foodbedrijven meedoen? En moeten op een bedrijventerrein bijvoorbeeld de vastgoedeigenaren vertegenwoordigd zijn?
- Niet alleen het samenwerken tussen ondernemers onderling is van belang, maar ook de samenwerking met partijen zoals de gemeente en de gebiedsbeheerders.
- Stel een werkgroep samen die gezamenlijk de aanpak tot een succes maakt.



Samenwerking is belangrijk voor een succesvolle aanpak



Tip

Denk ook eens aan samenwerken op een andere manier. Bijvoorbeeld met een adviesbureau dat het hele proces uitvoert en de planning in de gaten houdt. Of met een collega-gemeente of fastfoodonderneming die deze werkwijze al heeft geïmplementeerd. Nederland Schoon kan je helpen bij het leggen van de contacten.

Centrum

In centrumgebieden zijn veel betrokken partijen; onder andere ondernemers, de gemeente, gebiedsbeheerders en winkeliers- of ondernemersverenigingen. Als zowel de food- als non-foodbedrijven meedoen, creëer je een actieve groep ondernemers die laat zien dat samenwerken loont.

Drive-in

Het fastfoodrestaurant is verantwoordelijk voor het schoonhouden van het eigen terrein, maar kan ook veel betekenen voor het schoonhouden van het afval dat buiten het terrein terecht komt. Een groot deel van de bezoekers van de drive-in nuttigt het eten op een andere plek in de directe omgeving: een afgelegen stukje op een bedrijventerrein of een verlaten parkeerplaats. De beheerder is hier meestal de gemeente of een parkmanagementorganisatie. Samenwerken met de eigenaren van de panden, de gemeente, ondernemersvereniging en eventueel een ondernemersfonds is zeer aan te raden. Bij de drive-in langs de snelweg vind je vaak een tankstation en andere horecagelegenheden. Als iedereen meedoet, wordt direct het hele gebied aangepakt.

1.3 Analyseer het gebied en het probleemgedrag

Een zorgvuldige analyse is belangrijk om te bepalen welke maatregelen of interventies het meeste succes zullen boeken. Het beste is om zowel een analyse van het gebied te maken als van het vervuilende gedrag.

Gebiedsanalyse

De gebiedsanalyse kan op twee manieren worden gedaan:

- Loop zelf een schouw door het gebied met alle betrokken partijen. Gebruik hiervoor het schouwformulier dat Nederland Schoon heeft ontwikkeld.
- Schakel een extern bureau in om de analyse te maken en een advies te laten opstellen. Hieraan zijn wel kosten verbonden.

Beantwoord de volgende vragen voor de analyse:

- **Hoe vies is het?**

- Ligt het zwerfafval in het hele gebied of op specifieke plekken? En zo ja, welke plekken?
- Waaruit bestaat het zwerfafval?
- Sinds wanneer bestaat er overlast van zwerfafval? Is het recent ontstaan, na een bepaalde verandering in de situatie?
- Is het op bepaalde tijdstippen extra vies?

- **Is de basis op orde?**

Inrichting openbare ruimte:

- Is de omgeving goed onderhouden?
- Zijn er plekken waar zwerfafval zich snel verzamelt?

Afvalvoorzieningen:

- Staan er voldoende afvalbakken?
- Staan de afvalbakken op de juiste plek?
- Zijn de afvalbakken goed zichtbaar?
- Zijn de afvalbakken schoon en heel?

Reiniging en onderhoud:

- Hoe vaak worden de afvalbakken geleegd? Is dit voldoende?
- Hoe vaak wordt de straat of het terrein gereinigd?



Een gezamenlijke schouw met gemeentemedewerkers, ondernemers en buurtbewoners creëert meer betrokkenheid bij en inzicht in het zwerfafvalprobleem

Gedragsanalyse

Het probleemgedrag kan door een extern bureau onderzocht worden. Maar je kunt een groot deel van het probleem ook in kaart brengen door zelf gesprekken te voeren met de betrokken partijen. Observeer eventueel ook het gedrag van de bezoekers in het gebied.

Beantwoord de volgende vragen voor de analyse:

- Wie veroorzaken het zwerfafval? Is het één bepaalde groep? Zijn er notoire overtreders (zie tip)?
- Wie hebben last van het zwerfafval?
- Waar gooien mensen wel en waar niet afval weg?
- Welk type afval wordt het meeste wel/niet in de afvalbak gegooid?
- Welke bakken werken goed en welke blijven leeg?
- Wat is de meest gebruikte looproute van mensen over het terrein?
- Als mensen zien dat er wordt schoongemaakt, zijn ze dan eerder geneigd het afval netjes weg te gooien?



Tip

Als er notoire overtreders zijn, zul je Handhaving moeten inschakelen. Zonder de steun van handhavers ga je in dat geval het probleem niet volledig oplossen. Zie [aanvullende maatregelen - Handhaving](#).

Het gewenste gedrag

Formuleer na de analyse het gewenste gedrag. Maak concreet welk gedrag je graag wilt zien. Bijvoorbeeld: mensen nemen hun afval mee en gooien het thuis weg in plaats van op straat. Of: de bezoekers van de drive-in gooien hun afval weg in de afvalbakken naast de parkeerplaats.

Motieven en weerstanden

Als je nog een stap verder wilt (en kunt) gaan, formuleer dan ook de motieven en weerstanden van de betrokken groepen.

Wat zijn de redenen dat mensen hun afval níet op straat gooien? Denk aan:

- Dat hoor je niet te doen.
- Dat is slecht voor het milieu.
- Dan vinden anderen mij niet oké.
- Het is een kleine moeite mijn afval mee te nemen.

En waarom gooien ze het wél op straat? Denk aan:

- Het is vies, ik wil er snel van af.
- Er zijn geen afvalbakken in de buurt of ze zitten vol.
- Ik wil niet betrappt worden (bijvoorbeeld door ouders) op fastfoodafval.
- Het is niet cool om braaf je afval weg te gooien in een afvalbak.

1.4 Verricht een 0-meting

Voordat je start met de aanpak van het zwerfafval – fase 2 – raden we aan om de huidige mate van vervuiling in kaart te brengen. Dit is de zogeheten 0-meting. Als je de maatregelen hebt uitgevoerd, doe je na verloop van tijd nog een meting. Zo kom je erachter wat het effect van je maatregelen is. Hebben ze het gewenste resultaat opgeleverd?

Het nut van een effectmeting

Met een effectmeting kun je meerdere doelen bereiken. Ten eerste kom je erachter of je actie, maatregel of interventie daadwerkelijk een positief effect heeft op de hoeveelheid zwerfafval of de zwerfafvalbeleving. Wat werkt goed en welke maatregel heeft minder effect?

Met de uitkomsten van de effectmeting kun je:

- **Bepalen wat werkt.** Met welke interventie kun je je de doelgroep het meest succesvol beïnvloeden? Welke maatregel leidt tot de grootste zwerfafvalreductie? Bij welke doelgroep werkt een interventie wel en bij welke doelgroep werkt het niet?
- **Betere keuzes maken in de toekomst.** Vaak moeten er keuzes worden gemaakt tussen interventies. Gewoonweg omdat de beschikbare tijd, capaciteit en budget beperkt zijn. Een effectmeting kan je helpen (toekomstige) keuzes te maken en prioriteiten te stellen.
- **Je aanpak bijsturen.** De uitkomsten van een effectmeting geven aanknopingspunten voor verbetering van het beleid. Het helpt bij het signaleren van trends en incidenten.
- **De resultaten vergelijken met andere gemeenten.** Zo kun je leren van elkaars ervaringen en meer

inzichten verkrijgen welke maatregelen en interventies in vergelijkbare gemeenten succesvol zijn.

- **Laten zien welke resultaten zijn bereikt.** Idealiter zijn er bij de interventies vooraf doelen gesteld. Met een effectmeting ga je na of deze doelen zijn behaald. Dit helpt in de verantwoording om de interventie bij te stellen, te stoppen of juist te continueren. Een goede onderbouwing van de gekozen strategie en aanpak is altijd belangrijk. Door de effecten van een gedragsinterventie aan te tonen, kun je draagvlak creëren bij betrokkenen.
- **Op termijn geld besparen of beter besteden.** Effectmetingen vragen weliswaar om een investering, maar met dit instrument kun je vaststellen welke interventies de moeite waard zijn om mee door te gaan en welke kunnen worden stopgezet.



Monitoring tips

Specifieke tips voor het meten van een fastfoodaanpak vind je in de [Handreiking Effectmeting Fastfoodaanpak](#). Wil je breder en structureel meten? In het [Handboek Monitoring Zwerfafval Basis & Plus](#) staat hoe je dit aanpakt. Daarin lees je ook alles over beeldmeetlatten en meetvak-selectie. In ons kennisdocument [Effectmetingen. Wat kun je leren over je lokale zwerfafvalaanpak?](#) vind je twee voorbeelden van effectmetingen in de gemeenten Emmen en Delft.

2. Fase 2 Uitvoering

Fase 2 Uitvoering

- Breng de basis op orde
- Doe een tussenmeting
- Neem aanvullende maatregelen

In deze fase ga je de aanpak uitvoeren. Die uitvoering bestaat uit drie stappen:

2.1 Breng de basis op orde

In een schone omgeving gooien mensen minder snel afval op de grond. Als afvalbakken duidelijk zichtbaar zijn, zullen mensen ze makkelijker gebruiken. Een groot deel van het zwerfafvalprobleem kan daarom vaak al opgelost worden door de basis op orde te brengen. Daarmee bedoelen we:

- Effectieve inrichting van de openbare ruimte.
- Voldoende en goed geplaatste afvalvoorzieningen.
- Voldoende reiniging.

Deze drie onderdelen versterken elkaar: een optimaal ingericht terrein maakt de afvalvoorzieningen beter vindbaar en herkenbaar. En als de afvalvoorzieningen juist geplaatst zijn en voldoende gereinigd worden, is het makkelijker voor mensen om hun afval op de juiste manier weg te gooien. Kortom, de basis op orde is het fundament voor elke gebiedsgerichte zwerfafvalaanpak.

Basis op orde - Openbare ruimte

Met de uitkomsten van de gebiedsanalyse uit fase 1 ga je aan de slag met een effectieve inrichting van de openbare ruimte.



Tip

Maak de uitkomsten van de gebiedsschouw zichtbaar op de kaart. Zo kun je gemakkelijker verbeteringen aangeven.

Mogelijke verbeteringen kunnen zijn:

- De loop- of aanrijroute van bezoekers langs afvalvoorzieningen leiden.
- Extra bakken plaatsen.
- Kapotte materialen zoals bankjes, borden en afvalbakken herstellen.
- Graffiti verwijderen.
- Onkruid tussen tegels weghalen.
- Bosjes waar gemakkelijk afval ingegooid wordt verwijderen of verplaatsen.
- Betere verlichting van het terrein op donkere plekken.
- Betere communicatie over waar mensen hun afval kwijt kunnen. Op de kaart kun je aangeven waar de communicatie geplaatst moet worden.

Drive-in

De openbare ruimte rondom een fastfoodrestaurant met drive-in heeft drie relevante gebieden voor afval:

1. Het eigen terrein: parkeervakken, drive-in, buitenterras, looproutes, fietsenstalling.
2. Uitrij-zones: de overgang van eigen naar publiek terrein.
3. Het buitengebied: dit is het invloedgebied van het fastfoodrestaurant buiten het eigen terrein, vaak een zone van een paar honderd meter waar mensen nog eten nuttigen van de drive-in.

Maatregelen technische inrichting terrein

- Stem de routing op het terrein af op de gebruiker:
 - Leg een voetpad en zebrapad aan voor de bezoekers te voet.
 - Leg een fietspad aan en fietsennietjes (parkeerhekjes) voor bezoekers te fiets.
 - Zorg voor een duidelijke rijbaan en parkeervakken voor bezoekers met de auto.
- Leg remdrempels aan bij de in- en uitrit van de drive-in en bij de uitgang van het terrein. Dit verhoogt niet alleen de verkeersveiligheid, maar zorgt ook voor een afremmoment waarop bezoekers hun afval vanuit de auto makkelijker kunnen weggoien. Een terreinbak met toetervorm voor de remdrempel is daarvoor zeer geschikt.
- Plaats hekken rondom het terrein als er op nachtelijke uren overlast is. Hiermee sluit je het af voor onbevoegden en ga je verwaaing van afval tegen.

Maatregelen buitengebied

- Zorg dat parkeerterreinen van omliggende bedrijven afgesloten zijn, zodat bezoekers van de drive-in die niet kunnen gebruiken.

Maatregelen beleving en veiligheid

- Zorg voor overzichtelijk groen op en om het terrein.
- Plaats voldoende verlichting, zodat er geen donkere, anonieme hoekjes ontstaan op het terrein die uitnodigen tot het weggoien van afval.
- Plaats de terreinverlichting aan de randen in plaats van midden op het terrein. Hierdoor lijkt het terrein groter en overzichtelijker. Dit leidt tot een betere schoonbeleving en groter veiligheidsgevoel. Ongewenste activiteiten nemen af. Als er een minder anoniem en veiliger gevoel heerst, dan zijn mensen sneller geneigd afval in de bak te gooien.

Basis op orde - Afvalvoorzieningen

Zorg ervoor dat de juiste afvalbakken op de juiste plekken staan. Ga na of er wellicht extra bakken geplaatst moeten worden of dat sommige bakken beter op een andere plek kunnen staan. Het effect van een afvalbak hangt onder andere af van de locatie, het formaat, de kleur en de tekst op de afvalbak. Denk dus bij het optimaliseren van de afvalvoorzieningen aan de grootte, de vormgeving, de kleurstelling en de communicatie op en rond de bak. Zie de [infographic van Nederland Schoon](#) met tips voor effectieve afvalbakken.

Weetje

Door een betere vormgeving en plaatsing van afvalbakken kan de hoeveelheid zwerfafval tot 50% afnemen.

Weetje

Een andere kleur afvalbak – bij voorkeur appeltjesgroen – kan 30% meer afval ophalen.

Maatregelen voor een goede afvalvoorziening:

- Zorg ervoor dat de voorzieningen schoon, heel en zichtbaar zijn.
- Plaats afvalvoorzieningen langs aanloop- en aanrijroutes van bezoekers.
- Afvalbakken plaatsen op zichtafstand van elkaar levert het meeste gebruiksgemak op en daarmee het beste resultaat. Ook het plaatsen van meerdere afvalbakken naast elkaar verhoogt de vindbaarheid en het gebruiksgemak.
- Fastfoodverpakkingen zijn volumineus, maar wegen weinig. Een afvalbak is snel vol als het afval niet wordt aangeduwd. Op zeer drukke locaties, waar ook 's nachts veel genuttigd wordt, is een persende afvalbak een goede optie.
- Adoptie: ondernemers kunnen in overleg met de gemeente vaste afvalbakken adopteren. Beide partijen krijgen sleutels om het legen van de vuilnisbakken bij te houden. De gemeente zorgt voor de inzameling.
- Laat zien welke ondernemers welke afvalbakken of welke gebieden hebben geadopteerd. Dit kan bijvoorbeeld met een raamsticker of op digitale schermen in de winkels.
- Nieuwe afvalbakken kosten geld. Maak van tevoren duidelijk wie welke kosten gaat betalen. Denk hierbij aan de zwerfafvalvergoeding voor gemeenten en een ondernemersfonds voor bedrijven.

Drive-in

Extra maatregelen voor afvalvoorzieningen bij een drive-in:

- Reguliere bakken zijn lastig vanuit de auto te gebruiken. Zet daarom bij de uitrijzone en bij de route uit de drive-in terreinbakken met toetervorm of plaats een G-snake. Deze langwerpige bak is zeer opvallend, heeft een grote capaciteit (250 liter per unit) en is vanuit de auto makkelijk te gebruiken.
- Het is slim om zowel aan de bestuurders- als bijrijderskant afvalbakken te plaatsen.
- Plaats ook afvalvoorzieningen op locaties buiten het eigen terrein van het fastfoodrestaurant. Na 200 tot 300 meter buiten het terrein hebben mensen vaak hun laatste eten en drinken op. Je wil het hen zo makkelijk mogelijk maken op dit laatste afvalmoment.



G-snake in Enschede



Basis op orde - Reiniging

Voor een effect op de langere termijn is beheer en reiniging een essentieel onderdeel van de aanpak. De openbare ruimte en de afvalvoorzieningen moeten schoon, heel en veilig zijn en blijven om het juiste wegwerpgedrag te stimuleren. Let in de uitvoering op drie onderdelen:

- 1. Legen.** Het is belangrijk dat de afvalbakken op tijd en regelmatig geleegd worden. Als bakken overvol zijn, gooien bezoekers er niets meer bij, kunnen dieren met het afval aan de haal gaan of kan de wind het afval verspreiden. Gebruik bijvoorbeeld vulgraadsensors, persafvalbakken en clusterbakken.
- 2. Onderhoud.** Maak hier direct werk van, want 'schoon houdt schoon'. Zorg dat de aannemer of de buitendienst van de gemeente bijtijds geattendeerd wordt op een volle, vieze of kapotte afvalbak. Ook afval naast de afvalbak moet zo snel mogelijk opgeruimd worden.
- 3. Monitoring.** Zet monitoringsschema's in en gebruik de resultaten om de aanpak bij te sturen. Bekijk of de afvalbakken vaker of minder frequent geleegd of schoongemaakt moeten worden.



Tip

Als er persafvalbakken of vulgraadsensoren worden geplaatst, bekijk dan of de 'leegroute' van de afvalbakken moet worden aangepast. De gemeente kan mogelijk kosten besparen door de bakken alleen te legen als ze vol zijn.



Tip

Zet op drukke tijdstippen schoonmakers in op het terrein, die zichtbaar schoonmaken. Dit beïnvloedt het gedrag van bezoekers: het zorgt voor 'normactivatie'. Doordat mensen zien dat afval wordt opgeruimd, zullen zij zelf ook afval in de bak gooien in plaats van ergens anders op het terrein.

Centrum

Aanvullende maatregelen voor reiniging:

- Als er een evenement wordt georganiseerd, meld dit van tevoren bij de gemeente en zorg samen voor extra capaciteit voor de reiniging.
- Spreek realistische tijdstippen af waarop het afval wordt opgehaald. Houd in grotere steden rekening met de route die de ophaaldienst moet rijden. Zo minimaliseer je de periode dat het afval op straat staat.

Basis op orde - Het uitvoeringsplan

- Stel een uitvoeringsplan op met alle betrokken partijen. Hierin staan:
 - De ambities.
 - De plaatsingscriteria voor afvalbakken.
 - Wie de eigenaar is van de afvalbak.
 - De aanpak voor het plaatsen, legen, onderhouden en monitoren van afvalbakken.
 - Afspraken over participatie, communicatie en controlerondes.

- Voer de gewenste acties uit en stem die steeds af met de buitendienst van de gemeente (als het over de openbare ruimte gaat).
- Benoem een aanspreekpunt.
 - **Voor de gemeente:** wijs binnen de gemeente een centraal aanspreekpunt voor ondernemers aan voor de aangewezen openbare ruimte van het gebied. Hierdoor kun je sneller schakelen bij vragen en praktische problemen (bijvoorbeeld overvolle bakken).
 - **Voor ondernemers:** zorg voor een duidelijk aanspreekpunt voor het beheer van het terrein. Deze is door bezoekers aan te spreken, maar ook door werknemers. Dit aanspreekpunt is volledig verantwoordelijk voor het beheer van het buitenterrein. Zorg er daarnaast voor dat deze persoon een soort gastvrouw- of gastheerfunctie vervult. Dat draag extra bij aan een gevoel van welkom zijn en veiligheid.
- Betrek omwonenden zo veel mogelijk bij het proces door ze te op de hoogte te houden van de maatregelen die genomen worden.

2.2 Tussentijdse meting

Heb je de basis op orde gebracht, dan zal de hoeveelheid zwerfafval waarschijnlijk al behoorlijk verminderen. Hoe sterk, hangt af van hoe goed de basis op orde was vóór je begon. Wil je erachter komen wat het effect is van de verbeteringen, verricht dan een tussentijdse meting. Doe dit vóór je aanvullende maatregelen inzet. Zorg dat deze tussenmeting op dezelfde manier gebeurt als de 0-meting, onder zo veel mogelijk dezelfde omstandigheden. Voor de manier waarop je een tussenmeting doet, verwijzen we naar het [Handboek Monitoring](#), gratis te downloaden op de website van Nederland Schoon.

2.3 Aanvullende maatregelen

Welke maatregelen werken, is afhankelijk van de situatie. Bepaal eerst of handhaving noodzakelijk is. Als uit de gedragsanalyse blijkt dat er sprake is van steeds dezelfde groep notoire overtreders, dan is inzet van handhaving een logische keuze. Wil je de hoeveelheid zwerfafval nog sterker verminderen, dan kun je aanvullende maatregelen nemen zoals handhaving, communicatie en het afsluiten van een convenant. Zorg dat de maatregelen aansluiten op de resultaten uit je gebieds- en gedragsanalyse van fase 1.



Tip

Wil je weten of één specifieke interventie effect heeft? Voer niet meerdere interventies tegelijkertijd uit, maar meet na elke interventie het effect.

Aanvullende maatregelen - Handhaving

Mensen vinden het fijn als zij niet de enigen zijn die moeite doen om het schoon te houden. Ze willen hun afval netjes weggooien in de afvalbak als anderen dat ook doen. Een duidelijk handhavingssysteem helpt daarbij. Mensen die niet meewerken worden dan immers bestraft. Maar het invoeren van (hogere) boetes leidt niet automatisch tot gedragsverandering. Verboden zijn pas effectief als er sprake is van voldoende handhaving, ofwel wanneer mensen de kans groot achten dat zij daadwerkelijk een boete ontvangen bij het overtreden van de regels. Bovendien zijn mensen minder rationeel dan ze graag denken: veel gewoontegedrag gebeurt onbewust. Het veranderen van gewoontegedrag door handhaving kost dan ook veel inspanning.

Boetes, beloningen, toezicht, optreden of informeren; er zijn verschillende manieren waarop handhaving – zowel repressief als preventief – ingezet kan worden. Wil je dit middel inzetten, lees dan het [kennisdocument Handhaving van Nederland Schoon](#). Hierin wordt beschreven wat handhaving is en hoe je het goed inzet. Ook geeft het document aan hoe je effectief communiceert en bevat het een concreet stappenplan.

Als je kiest voor handhaving, zorg dan ook voor een duidelijke communicatiecampagne. Mensen moeten weten wat de regels zijn, om zich er bewust aan te kunnen houden. In je communicatiecampagne combineer je de algemene schoonboodschap met voorlichting over de handhaving. Daarna volgt intensieve surveillance. Zo heeft de doelgroep eerst de tijd om de regels te leren kennen, waarna pas wordt overgegaan tot het beboeten van overtreders.

Aanvullende maatregelen - Communicatie

Met communicatieboodschappen kun je bezoekers extra bewegen tot het juiste gedrag. Denk aan communicatie-uitingen op afvalbakken die bedanken voor het weggoeien van afval. Of het aanbrengen van prompts in de omgeving. Prompts zijn signalen die uitnodigen tot gewenst gedrag. Zoals afgebeelde voetstappen op de grond die naar de dichtstbijzijnde afvalbak leiden. Een andere optie is led-borden met een houd-het-schoonboodschap op verschillende 'hotspots' (plekken met veel zwerfafval). De boodschap kun je vervolgens herhalen op andere plekken in de openbare ruimte.

Maatregelen voor duidelijke communicatie

- Communicatie wordt krachtiger door een uniforme uitstraling. Voer in het vastgestelde gebied één communicatiecampagne. Combineer deze, als het mogelijk is, met de voorlichtingscampagne over handhaving.
- Zorg dat de werknemers van de fastfoodrestaurants goed geïnformeerd worden. In de praktijk blijken zij vaak niet te weten wat de voordelen van een schone omgeving zijn en welke afspraken er zijn gemaakt. Let op dat de communicatie ook in het Engels is: in veel fastfoodrestaurants werken mensen die niet of niet goed Nederlands spreken.
- Maak een affiche voor de werknemers waar de regels op staan. Hang deze op een zichtbare plek in het restaurant op, bijvoorbeeld in de personeelsruimte. Zet op het affiche ook een telefoonnummer dat ze kunnen bellen bij vragen of voor het bestellen van extra materialen.
- Vraag bezoekers naar hun mening over de openbare ruimte. Naast kennis over de schoonbeleving van bezoekers, creëert dit betrokkenheid bij de geïnterviewde mensen. Uit ervaring weten we dat communiceren met bezoekers al een positief effect heeft op hun weggooggedrag.
- Gebruik de [10 tips voor effectieve schooncommunicatie](#).



Tip

Laat als ondernemer zien dat je een schone omgeving belangrijk vindt. Denk aan posters, klikostickers en banieren. Daarbij kun je aangeven welke ondernemer een bak of gebied heeft geadopteerd. In de [webshop](#) van Nederland Schoon zijn hiervoor stickers verkrijgbaar.



Tip

Zorg voor een uniforme uitstraling. Zo kun je de materialen in de kleuren van je onderneming of van de (winkeliers)vereniging vormgeven.

Aanvullende maatregelen - Convenant

Wanneer je samenwerkt met meerdere partijen om een gebied schoon te houden, kan het handig zijn met elkaar een convenant te sluiten. Daarin leg je schriftelijk een aantal afspraken vast die je in fase 1 en 2 hebt gemaakt. Zo is het helder wie wat doet. Een convenant kan ook publiciteit genereren: voor wethouders is het soms een mooi moment om de pers op te zoeken.

Convenanten zijn er in vele soorten en maten, de vorm hangt af van het specifieke beleid, de samenwerking en de doelen. Er is dan ook geen strikt vastgelegde vorm of inhoud van een convenant. Nederland Schoon heeft een [voorbeeldconvenant](#) opgesteld. Dit kun je aanpassen aan de eigen omstandigheden.



Tip

Als je een convenant met elkaar sluit, is er meestal een moment van ondertekening door de betrokken partijen. Gebruik dat moment voor aandacht in de media. Maak er een persbericht van waarin je de samenwerking benoemt en stuur dat naar de lokale media.

3. Fase 3 Monitoring en evaluatie

Fase 3 Monitoring en evaluatie

- Doe een 1-meting
- Evalueer met betrokkenen

3.1 Doe een 1-meting

In fase 1 is er een 0- meting gedaan en zijn de hotspots benoemd waar het meeste fastfood-zwerfafval zich bevindt. Nu is het tijd om de resultaten van je zwerfafvalaanpak te monitoren met een 1-meting. In het Handboek Monitoring Zwerfafval kun je lezen hoe je dit doet. Hoe doeltreffend was je aanpak? Welke mate van schoon is bereikt? Door te meten, kun je leren en verbeteren. Wat werkt goed en wat werkt minder goed of helemaal niet? Het uitvoeren van een 1-meting is ook nodig om inzicht te krijgen in de nieuwe situatie. Zo kun je beter bepalen welke plekken in het gebied extra aandacht nodig hebben met een specifieke aanpak. Als je er de middelen voor hebt, adviseren we om tijdens een bepaalde periode maandelijks een meting te doen.

3.2 Evalueer met betrokkenen

In fase 1 is een werkgroep samengesteld om het traject tot een succes te maken. Kom na de 1-meting met de werkgroep samen om de aanpak van zwerfafval te evalueren. Het is verstandig met de werkgroep daarna nog op regelmatige basis bij elkaar te komen. Benoem wat er goed gaat en waar weer verbetering kan plaatsvinden aan de hand van de monitoringgegevens en de onderlinge contacten met de ondernemers. Zo houd je het thema zwerfafval vanuit de fastfood-sector op de agenda en kun je snel bijsturen als dat nodig is.



Door op regelmatige basis te evalueren blijft het thema zwerfafval op de agenda bij alle betrokkenen.

4. Meer informatie

Meer lezen over de aanpak van fastfoodzwerfafval? En hoe je je aanpak het best kunt monitoren? Lees dan deze documenten op de Kenniswijzer Zwerfafval van Nederland Schoon:

Fastfood

- Kennisdocument Zwerfafval van fastfoodverpakkingen (Nederland Schoon, 2022)
In dit kennisdocument gaan we dieper in op zwerfafval veroorzaakt door fastfoodverpakkingen. Feiten en cijfers, ontwikkelingen, gedragsbeïnvloeding en welke maatregelen zijn bewezen effectief.
- Voorbeeldconvenant Zwerfafval (Nederland Schoon, 2022).
In het Convenant Zwerfafval worden de afspraken tussen gemeente, gebiedsbeheerders en het bedrijfsleven met betrekking tot het schoonhouden van een vooraf vastgesteld gebied vastgelegd.

Monitoren

- Digitaal schouwformulier afvalbakken (Nederland Schoon, 2019)
Met het schouwformulier breng je het gebied dat je wilt aanpakken in kaart. Bepaal welke ondernemers moeten meedoen. Stel een werkgroep samen die gezamenlijk de aanpak tot een succes maakt.
- Handreiking effectmeting fastfoodaanpak (Nederland Schoon, 2019)
Aan de hand van dit stappenplan kun je het effect meten van je fastfoodaanpak
- Kennisdocument Effectmetingen. Wat kun je leren over je lokale zwerfafvalaanpak? (Nederland Schoon, 2021)
In dit kennisdocument laten we zien wat het nut is van effectmetingen bij een integrale, lokale zwerfafvalaanpak. De gemeenten Emmen en Delft zijn in 2019-2020 aan de slag gegaan met de integrale, lokale zwerfafvalaanpak van Nederland Schoon. Aan de hand van de effectmetingen gaan we in dit document in op de resultaten van hun aanpakken.
- Handboek monitoring zwerfafval (Nederland Schoon, 2019)
In het Handboek Monitoring Zwerfafval is alle beschikbare kennis over het monitoren van Zwerfafval gebundeld. Hiermee kan elke gemeente gestructureerd zwerfafval monitoren



TIP

Bekijk ook Fastfoodaanpak op de website van [Nederland Schoon](#).

Stichting Nederland Schoon
Benoordenhoutseweg 46
2596 BC Den Haag

070 304 2080
info@nederlandschoon.nl

Dit is een uitgave van Stichting Nederland Schoon - juni 2022.